

ลักษณะการใช้ภาษาในมีม Language Use in Memes

¹ธนพล พิทยานรเศรษฐ์, ²ชัชวดี ศรีลัมพ์

¹มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อีเมล: thanapon.pit@dome.tu.ac.th

วันรับบทความ: 2 เมษายน 2567 | วันแก้ไขบทความ: 3 กรกฎาคม 2567 | ตอรับบทความ: 4 กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ

มีม คือรูปแบบการสื่อสารชนิดหนึ่งในโลกออนไลน์โดยมีต้นแบบจากพฤติกรรมของมนุษย์ที่สามารถแสดงทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา การใช้มีมเพื่อสื่อสารในช่องทางอินเทอร์เน็ตกลายเป็นที่นิยมอย่างมากเนื่องด้วยรูปแบบที่น่าสนใจจากการนำรูปภาพมาประกอบกับข้อความแทนการสื่อสารโดยใช้ข้อความตัวอักษรเพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้จึงกลายเป็นวัฒนธรรมของการสื่อสารในอินเทอร์เน็ต มีมเป็นที่นิยมใช้ในหลายภาษา ซึ่งแต่ละภาษาต่างก็มีลักษณะการใช้ภาษาที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เกิดงานวิจัยขึ้นขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการสร้างคำศัพท์ใหม่ในมีมที่เป็นภาษาไทย และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในเชิงอรรถศัพท์ การศึกษาครั้งนี้ได้พบข้อมูลทั้งหมด 981 และได้สุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งเพื่อใช้วิเคราะห์จำนวน 490 มีม ผลการวิจัยพบว่าภาษาในมีมเกี่ยวข้องกับการสร้างคำศัพท์ใหม่ 5 กระบวนการ ได้แก่ การยืมคำ การตัดพยางค์ การบัญญัติคำ การประสมคำ และการย่อคำ นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในเชิง อรรถศัพท์ 5 ประเภทที่ปรากฏจากการใช้คำในมีมได้แก่ การจัดกลุ่ม การมีความหมายตรงกันข้าม การพ้องรูป การเป็นส่วนประกอบ และการพ้องความหมาย

คำสำคัญ มีม; ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ; อรรถศัพท์; การสร้างคำศัพท์ใหม่

Abstract

Memes are a kind of communication on online media imitating humans' behavior which are able to present verbal and non-verbal language. In communication, using memes has become well-liked on the internet due to their interesting form of merging picture and text instead of sending a single message, thus, memes become a culture of communication. Memes are popular in many languages in different usages, especially, Thai. For these reasons, this study aims to investigate word formation in Thai memes and analyze lexical relations in terms of Lexical Semantics. The total of 981 memes were collected for this study, and half of this sample-490 memes-were analyzed. The result was found that language in memes involve in 5 methods of word formation which are borrowing, clipping, coinage, compounding, and acronym; moreover, words in memes show 5 relationships in terms of Lexical Semantics which are meronymy, antonymy, homonymy, hyponymy, and synonymy.

Keywords: memes; lexical relation; Lexical Semantics; word formation

บทนำ

มีม คือรูปแบบการสื่อสารชนิดหนึ่งในโลกออนไลน์ที่ประกอบไปด้วยรูปภาพและข้อความเพื่อจำลองพฤติกรรมและการใช้ภาษาของมนุษย์โดยมีต้นแบบมาจากการสนทนาแบบต่อหน้า (Oliveira et al., 2016) มีมได้กลายเป็นวัฒนธรรมในการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตแบบสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเผยแพร่จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลได้ อาทิ ความคิด พฤติกรรม สีสัญลักษณ์ และการใช้งาน (Shifman, 2013; Blackmore et al., 2000) ซึ่งการแพร่หลายนี้ ช่างต้นนั้นทำให้มีมมีความแตกต่างไปจากรูปภาพปกติ ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาของเดวิสสัน (Davison, 2012) พบว่า วัฒนธรรมดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งในด้านการเผยแพร่เรื่องตลก มีมจึงเป็น อัตลักษณ์เฉพาะของสังคมหนึ่ง ๆ ที่ถูกสร้างและนำมาใช้เฉพาะบุคคลในสังคมนั้น ๆ การส่งต่อมีมกลายเป็นปรากฏการณ์ที่แผ่ขยายออกไปในวงกว้างของสังคมออนไลน์โดยมีช่องทางคือ “บล็อกมีม” (Meme Blog)¹ ช่องทางดังกล่าวสามารถดึงดูดความสนใจของชาวเน็ตทั้งกลุ่มที่มีวัฒนธรรมเหมือนกันหรือกลุ่มที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันได้ ยิ่งไปกว่านั้น บล็อกมีมสามารถทำให้กลุ่มสังคมทั้ง 2 สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้อีกด้วย จึงส่งผลให้มีมเป็นที่นิยมใช้อย่างมากและมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในการสนทนาทางสื่อสังคมออนไลน์ (Dawkins, 1976; McCulloch, 2019) การศึกษาของดอว์กินส์และแมคคัลลอคมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกรินด์ลิงห์ (Grundlingh, 2017) เขาพบว่า มีมเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารในช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากเพื่อใช้สนทนาในสื่อสังคมออนไลน์ และยังเป็นเครื่องมือในการแสดงวัฒนธรรมที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถทำความเข้าใจได้ในเชิงภาษาศาสตร์

เนื่องจากมีมมีลักษณะและกระบวนการการสร้างอย่างหลากหลายที่อาศัยทั้งประสบการณ์ ความรู้ ภูมิหลัง และความสามารถในการใช้ภาษาที่แตกต่างกันของผู้สร้าง การสร้างมีมจึงมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการจำลองผู้อ่าน (model reader) ของอีโค (Eco, 1979) เขาได้อธิบายว่า ทฤษฎีดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการจัดการข้อความอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สารนั้น ๆ สื่อความได้อย่างเข้าใจต่อผู้อ่าน กล่าวคือ ผู้สร้างมีมต้องไตร่ตรองถึงรหัส (code) ที่ตนสร้างเพื่อให้รหัสนั้นสร้างความเข้าใจต่อผู้อ่านได้เหมือนกับความหมายที่ตนต้องการสื่อ เพราะรหัสเป็นส่วนประกอบพื้นฐานของกระบวนการตีความสัญลักษณ์ ดังนั้น ผู้สร้างมีมต้องคาดการณ์ถึงคุณลักษณะและความสามารถของผู้อ่านด้วยทฤษฎีข้างต้นทั้งในเรื่องภูมิหลัง ความรู้ และประสบการณ์ เพื่อให้ผู้รับสารสามารถรับมือในการตีความมีมนั้น ๆ ได้อย่างไปในทิศทางเดียวกันกับผู้สร้าง มีมประสงคที่จะสื่อ เพราะมีมเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อน (multimodal) และยังเป็นสารที่มีความซับซ้อนในเรื่องความหมาย ซึ่งแตกต่างจากรูปภาพปกติที่ไม่ได้แฝงด้วยความหมายใดใด ด้วยเหตุข้างต้น การตีความมีมจึงจัดได้ว่าหนึ่งในกระบวนการตีความหมายของสัญลักษณ์ (process of signification) (Grundlingh, 2017)

แรกเริ่มนั้น มีมมีจุดกำเนิดจาก “ลอลแคท” (Lolcat) ซึ่งเป็นรูปภาพแมวที่ถูกเพิ่มข้อความลงไป และข้อความดังกล่าวมักมีการใช้อย่างผิดหลักไวยากรณ์ เช่น “I are serious cat”. หรือ “I eated it”. ถึงแม้ภาษาในมีมลอลแคทตลกจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องแต่ลักษณะของมีมดังกล่าวกลับได้รับความนิยมในการสร้างมากที่สุด ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจึงยึดลักษณะเด่นของมีมลอลแคทซึ่งเป็นการเลียนแบบภาษาเพื่อใช้ดัดแปลงข้อความในเชิงภาษาศาสตร์ด้านไวยากรณ์และสัทศาสตร์ เช่น “I can has” “oh hai” “ermadgerd” หรือ “k thx bai” ด้วยเหตุดังกล่าว ชาวเน็ตจึงตัดสินใจให้มีมลอลแคทและกฎของก๊อดวินเป็นประวัติศาสตร์ของมีม นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องมีมยังพบอีกว่า ยังมีมีมหนึ่ง ๆ มีการใช้ภาษาที่ผิดมาก มีมดังกล่าวจะกลักลับกลายเป็นมีมที่ดี (McCulloch, 2019) นอกจากนี้มีมอีกประเภทที่นิยมอีกประเภทก็คือมีมด็อกโก (Doggo memes) มีมประเภทดังกล่าวเป็นมีมที่มีลักษณะเฉพาะโดยการใช้รูปภาพสุนัขเท่านั้นและยังมีลักษณะภาษาที่ใช้เฉพาะคือการใช้คำกริยาผันไม่ตรงตามประธาน การเปลี่ยนการสะกดคำ และไม่ใช้กฎตัวพิมพ์เล็กและตัวพิมพ์ใหญ่ตามกฎไวยากรณ์ (Punke & Butler, 2019)

ลักษณะภาษาของมีมที่ประกอบด้วยข้อความจะถูกจัดอยู่ในประเภทการเขียนแบบไม่เป็นทางการซึ่งภาษาที่ใช้ในการสร้างมีมดังกล่าวจึงได้รับอิทธิพลจากรูปแบบต่าง ๆ ของภาษาประเภทไม่เป็นทางการ เช่น ภาษาเฉพาะกลุ่ม (jargon) ภาษาสแลง (slang) การใช้ตัวย่อแบบอ่านรวมเป็นคำได้ (acronym) และ การใช้ตัวย่อแบบอ่านเรียงตัวอักษร (abbreviation) (McCulloch, 2019) นอกจากนี้ การใช้ภาษาในมีมมักเป็นการถอดเสียงจากการพูดในชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่เบี่ยงเบนไปจากภาษามาตรฐาน เช่นคำว่า “รับรู้” กลายเป็น “ลับลู้ว” รวมถึงยังมีการดัดแปลงตัวอักษรอีกด้วย เช่นคำว่า “though” ในภาษาอังกฤษ คำดังกล่าวถูกลดจำนวนตัวอักษรให้คงอยู่เพียงแค่ “thou” เพราะ “gh” ในตำแหน่งท้ายนั้นไม่ได้มีผลต่อการออกเสียงในคำข้างต้น และยังเป็นการย่นระยะเวลาในการพิมพ์รวมถึงการลดจำนวนตัวอักษรที่จำกัดต่อข้อความหนึ่ง ๆ ยิ่งไปกว่านั้น ชาวเน็ตได้ทำการแทนที่ตัวอักษร “u” ด้วย “v” เนื่องจากตัวอักษรทั้ง 2 มีรูปทรงที่คล้ายกัน นอกจากนี้ คำว่า “thou” นั้นยังให้ความหมายอื่นที่แปลว่า “คุณ” ในภาษาอังกฤษยุคเก่า การกระทำดังกล่าวจึงเป็นกลวิธีหนึ่งในการหลีกเลี่ยงการแปลผิดความหมาย (McCulloch, 2019)

มีมเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ในโลกออนไลน์เพื่อแสดงปรากฏการณ์และวัฒนธรรมของชาวเน็ต และภาษาในมีมยังสามารถสะท้อนถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ในช่วงเวลานั้นได้ ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาเรื่องมีมมีความน่าสนใจทั้งในด้านสังคมและด้านภาษาศาสตร์ควบคู่กันไปอีกด้วย ทั้งนี้ มีมยังเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้แสดงวัฒนธรรมในเชิงดิจิทัลโดยมีการสร้างและนำมาใช้อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มนุษย์มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังรวมถึงการใช้เพื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม มนุษย์มีการใช้มีมกันอย่างแพร่หลายซึ่งทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของการใช้ภาษา ดังนั้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในมีมเพื่อให้สามารถเข้าใจความคิดและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในโลกเสมือนรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในอินเทอร์เน็ต

วัตถุประสงค์และวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ในมีมที่เป็นภาษาไทยและศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในเชิงอรรถศัพท์ที่ปรากฏในมีมซึ่งเป็นลักษณะการใช้ภาษาที่ปรากฏในมีม

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. คัดเลือกเพจที่มีผู้ติดตามจำนวน 250,000 คนขึ้นไปจากช่องทางการสื่อสารออนไลน์ “เฟซบุ๊ก” เพื่อให้ทราบถึงความเป็นที่นิยมของรูปภาษาในกลุ่มผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตและเพื่อให้เห็นถึงรูปแบบภาษาที่มีการปรากฏออกมาอย่างหลากหลาย ได้แก่ เพจศาสนา มีม เพจBobby เพจMeme Girls Thailand และ เพจเฮีย นีมันต์ต่อซัด ๆ V2
2. รวบรวมข้อมูลมีมภาษาไทยที่ได้เผยแพร่ทั้งหมดในปี พ.ศ. 2565 จากเพจข้างต้นจำนวน 981 มีม
3. สุ่มตัวอย่างข้อมูลครึ่งหนึ่งเพื่อนำมาวิเคราะห์จำนวน 490 มีม
4. นำข้อมูลทั้งหมดมาแยกประเภทตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวิเคราะห์ ได้แก่ กระบวนการสร้างศัพท์ใหม่และความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ปรากฏในมีม
5. นำแนวคิดกระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ (word formation) ของยูล (Yule, 2010) มาใช้วิเคราะห์กระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ในมีม
6. นำทฤษฎีอรรถศัพท์ของครูซ (Cruse, 1986) มาใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ปรากฏในมีม
7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การปรากฏศัพท์ในมีมเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างคำ (word formation) โดยยูล (Yule, 2010) ได้อธิบายไว้ว่ากระบวนการสร้างคำนั้นจัดอยู่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ของคำ (etymology) ซึ่งคำในภาษาอังกฤษส่วนใหญ่มักมีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ยูลได้จำแนกกระบวนการสร้างคำได้ดังนี้

1. การบัญญัติคำ (coinage) มักเป็นการนำชื่อเฉพาะของสินค้าต่าง ๆ ใช้แทนคำนามหรือคำกริยา เช่น กูเกิล (Google) นามข้างต้นคือชื่อเรียกเว็บไซต์หนึ่งบนอินเทอร์เน็ตที่ได้รับพัฒนาโดยบริษัท

กูเกิล หลังจากนั้นผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตได้มีการตั้งศัพท์ “google” เพื่อใช้ในรูปแบบของคำกริยาที่แปลว่า “ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อค้นคว้าข้อมูล”

2. การตั้งชื่อตามผู้คิดค้นหรือสถานที่ต้นกำเนิดของสิ่ง ๆ หนึ่ง (eponyms) อาทิ หน่วยวัดกระแสไฟฟ้า “วัตต์” (watt) ที่ได้ตั้งตามผู้คิดค้นสิ่ง ๆ นั้นก็คือ “เจมส์ วัตต์” (James Watt) หรือที่มาของการเรียก “กางเกงยีนส์” (jeans) ที่ได้ตั้งชื่อสิ่งของดังกล่าวตามเมืองที่ได้ผลิตกางเกงประเภทดังกล่าวนั้นก็คือเมือง “ยีนส์” ในประเทศอิตาลี
3. การยืมคำ (borrowing) หมายถึง การนำคำของภาษาหนึ่งอื่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ “croissant” จากภาษาฝรั่งเศส “dope” จากภาษาเยอรมัน หรือ “supermarket” จากภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น
4. การประสมคำ (compounding) เป็นการผสมคำเดี่ยวที่มีความหมายจำนวน 2 คำเข้าด้วยกัน อาทิ “wallpaper” (กระดาษบุผนัง) ที่รวมคำว่า “wall” (ผนัง) และ “paper” (กระดาษ) หรือ “fingerprint” (ลายนิ้วมือ) ที่เกิดจากการรวมคำว่า “finger” (นิ้วมือ) และ “print” (ลายพิมพ์)
5. การรวมคำ (blending) เป็นกระบวนการสร้างคำใหม่โดยการผนวกคำที่มีความหมายจำนวน 2 คำแต่จะใช้เพียงบางส่วนของแต่ละคำเท่านั้น เช่น “gasohol” (น้ำมันเบนซินชนิดหนึ่งที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์) ที่เกิดจากการผสมคำว่า “gasoline” (น้ำมัน) และ “alcohol” (แอลกอฮอล์) หรือ “brunch” (อาหารมื้อสาย) ที่เกิดจากคำว่า “breakfast” (อาหารมื้อเช้า) และ “lunch” (อาหารมื้อกลางวัน)
6. การตัดพยางค์ (clipping) เกิดจากการการนำพยางค์ใดพยางค์หนึ่งของคำมาใช้แทนคำเต็มของคำ ๆ นั้น ตัวอย่างเช่น “flu” (ไข้หวัดใหญ่) ที่ตัดมาจาก “influenza” หรือ “condo” (คอนโด) ที่ตัดมาจาก “condominium”
7. การสร้างย้อนกลับ (backformation) หมายถึงการสร้างประเภทของคำใหม่โดยใช้ฐานจากคำเดิม เช่น คำกริยา “donate” (บริจาค) เกิดมาจากคำว่า “donation” (การบริจาค) หรือ คำนาม “worker” (ผู้ทำงาน) เกิดมาจากคำกริยา “work” (ทำงาน)
8. การเปลี่ยนประเภทคำ (conversion) คือการใช้คำ ๆ หนึ่งในประเภทอื่นที่แตกต่างออกไป แต่ไม่มีการเปลี่ยนรูปของคำ ในภาษาอังกฤษมักพบการใช้คำนามแต่มีหน้าที่เป็นคำกริยา เช่น “เนย” (butter) ได้เปลี่ยนหน้าที่เป็น “ทาเนย” (butter) หรือ “การพักผ่อน” (vacation) ได้เปลี่ยนหน้าที่เป็น “พักผ่อน” (vacation)

9. การย่อคำ (acronym) เป็นอีกหนึ่งกลวิธีที่ใช้สร้างคำใหม่ โดยการนำตัวอักษรแรกของนามวลีมาเรียงต่อกัน อาทิ “radar” (คลื่นเรดาร์) ที่มาจากนามวลี “radio detecting and ranging” หรือ “CD” (แผ่นซีดี) ที่มีต้นที่มาจาก “compact disk”
10. การสร้างคำโดยใช้หน่วยศัพท์ (derivation) เป็นกลวิธีการสร้างคำที่พบในภาษาอังกฤษโดยการเติมหน่วยศัพท์ที่สามารถเปลี่ยนความหมายและ/หรือชนิดของคำได้ ตัวอย่างเช่น “unhappy” (ไม่มีความสุข) มาจากการเติมหน่วยศัพท์ “un-” (ไม่) เข้ากับคำคุณศัพท์ “happy” (มีความสุข) หรือ “foolishness” (ความโง่เขลา) มาจากการเติมหน่วยศัพท์ “-ish” เข้ากับคำนาม “fool” (คนโง่) แล้วจึงกลายเป็นคำคุณศัพท์ “foolish” (โง่) หลังจากนั้นได้มีการเพิ่มหน่วยศัพท์ “-ness” (การ/ความ) เพื่อสร้างคำนามใหม่ขึ้นมา นั่นก็คือ “foolishness”

นอกจากกระบวนการสร้างศัพท์จะมีความสำคัญในการศึกษาการสร้างมีมแล้ว การศึกษาลักษณะภาษาของมีมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความหมายของคำที่ใช้ในมีมต่าง ๆ ก็ยังมีความสำคัญเช่นกัน ความหมายที่ปรากฏในถ้อยคำในมีมมีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีอรรถศัพท์ (lexical semantics) ซึ่งครูซ (Cruse, 1986) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาความหมายของคำเป็นหนึ่งในศาสตร์การเรียนรู้ในด้านอรรถศาสตร์ที่ใช้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำและบริบทการใช้คำนั้น ๆ เพราะ การรวมกันของคำจนกลายเป็นประโยคต่างส่งผลอย่างจำกัดในด้านความหมายและด้านไวยากรณ์ ซึ่ง ความสัมพันธ์ข้างต้นสามารถอธิบายโดยอิงกับความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ (lexical relationship) และสามารถจำแนกคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันออกเป็น 6 ประเภทหลัก ได้แก่

1. การพ้องความหมาย (synonymy)
 - 1.1 การพ้องความหมายแบบสมบูรณ์ (absolute synonymy) คือ การที่คำทั้ง 2 มีความหมายเหมือนกันทุกประการ เช่น แพน กับ คนรัก
 - 1.2 การพ้องความหมายบางส่วน (partial synonymy) คือ การที่คำทั้ง 2 มีความหมายย่อยคล้ายกันแต่มีความแตกต่างกันที่ระดับและขอบเขตของคำในบริบทที่ต่างกัน อาทิ กิน กับ เสวย
2. การมีความหมายตรงกันข้าม (antonymy)
 - 2.1 ความหมายตรงข้ามแบบแยกแยะ (complementary antonymy) คือ การที่คำ 2 คำ มีความหมายขัดแย้งกัน เช่น ดี กับ เลว
 - 2.2 ความหมายตรงข้ามแบบเกี่ยวเนื่อง (relational antonymy) คือ การที่คำ 2 คำ มีความหมายตรงกันข้ามด้วยความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาทิ สามี กับ ภรรยา

3. การพ้องรูป (homonymy)
 - 3.1 การพ้องเสียง (homophony) คือ การที่รูปภาษามีรูปต่างกันแต่มีเสียงเหมือนกัน เช่น การ กาล และ กานต์
 - 3.2 การพ้องตัวเขียน (homography) คือ การที่รูปภาษามีรูปเหมือนกันแต่ออกเสียงต่างกัน อาทิ ตากลม (ตา กลม) และ ตากลม (ตาก ลม)
 - 3.3 การพ้องรูปแบบสมบุรณ์ (homonymy) คือ การที่รูปภาษามีรูปเขียนและการออกเสียงเหมือนกัน เช่น ชัน (กริยาการส่งเสียงของไก่) กับ ชัน (อุปกรณ์ชนิดหนึ่งที่ใช้ตัดน้ำ)
4. การมีหลายความหมาย (polysemy) คือ การที่รูปภาษา 1 รูป มีความหมายที่มากกว่า 1 ความหมาย ตัวอย่างเช่น คำว่า บูด
 - 4.1 อาหารจานนี้บูด (ลักษณะอาหารที่เสีย)
 - 4.2 เขาทำหน้าบูด (กริยาที่แสดงออกมาทางสีหน้า)
 - 4.3 ฉันทารมณ์บูด (สภาวะอารมณ์ทางลบ)
 - 4.4 ชุดนี้บูด (การแสดงคุณลักษณะในทางไม่ดี)
5. การจัดกลุ่ม (hyponymy) คือ การที่คำจำนวนหนึ่งมีความสัมพันธ์ทางความหมายที่สามารถแยกหมวดหมู่ได้โดยแยกออกเป็นคำแม่กลุ่มและคำลูกกลุ่ม เช่น หมา แมว วัว เป็นคำลูกกลุ่ม โดยมีคำแม่กลุ่มคือ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม
6. การเป็นส่วนประกอบ (meronymy) คือ การที่คำจำนวนหนึ่งถูกพิจารณาว่าเป็นส่วนประกอบของคำหนึ่ง เช่น ตา จมูก ปาก เป็นส่วนประกอบของ ใบหน้า

ผลการศึกษา

1. กระบวนการสร้างศัพท์ที่พบในมีม

1.1 การประสมคำ (compounding)



ภาพจากเพจ เฮ้ย นี่มันตัดต่อชัด ๆ V2

ตัวอย่างที่ 1

แก๊งคอลเซนเตอร์ มาจากการรวมคำว่า แก๊ง ประสมกับคำว่า คอลเซนเตอร์

แก๊ง มาจากคำว่า gang หมายถึง น. กลุ่ม, น. กลุ่มโจร

คอลเซนเตอร์ มาจากคำว่า call centre หมายถึง น. ศูนย์ประสานงานทางโทรศัพท์

(Cambridge Dictionary, 2024)

“แก๊งคอลเซนเตอร์” หมายถึงกลุ่มมิจฉาชีพที่หลอกลวงประชาชนโดนการโทรศัพท์หวานล่อให้หลงเชื่อ

1.2 การบัญญัติคำ (coinage)



ภาพจากเพจ เฮ้ย นี่มันตัดต่อซัด ๆ V2

ตัวอย่างที่ 2

แม็ก มาจากชื่อยี่ห้ออุปกรณ์เย็บกระดาศ Max

“แม็ก” ซึ่งเป็นยี่ห้อหนึ่งของอุปกรณ์เย็บกระดาศที่จำหน่ายในประเทศไทย

การแม็กเงินในบริบทนี้หมายถึงการใช้อุปกรณ์เย็บกระดาศเย็บเงินให้ติดกัน

1.3 การตัดพยางค์ (clipping)



ภาพจากเพจศาสนาผี

ตัวอย่างที่ 3

จารย์ มาจากคำว่า อาจารย์ หมายถึง น. ผู้สั่งสอนวิชาความรู้, คำที่ใช้เรียกนำหน้าชื่อบุคคลเพื่อแสดงความยกย่องว่ามีความรู้ในทางใดทางหนึ่ง

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

1.4 การย่อคำ (acronym)



ภาพจากเพจ Bobby

ตัวอย่างที่ 4

ตปท. มาจากคำว่า ต่างประเทศ

ตปท. เกิดจากการตัดย่อคำโดยใช้พยัญชนะต้นของแต่ละพยางค์มาเรียงต่อกันคือ ต ป ท

1.5 การยืมคำ (borrowing)



ภาพจากเพจ Meme Girls Thailand

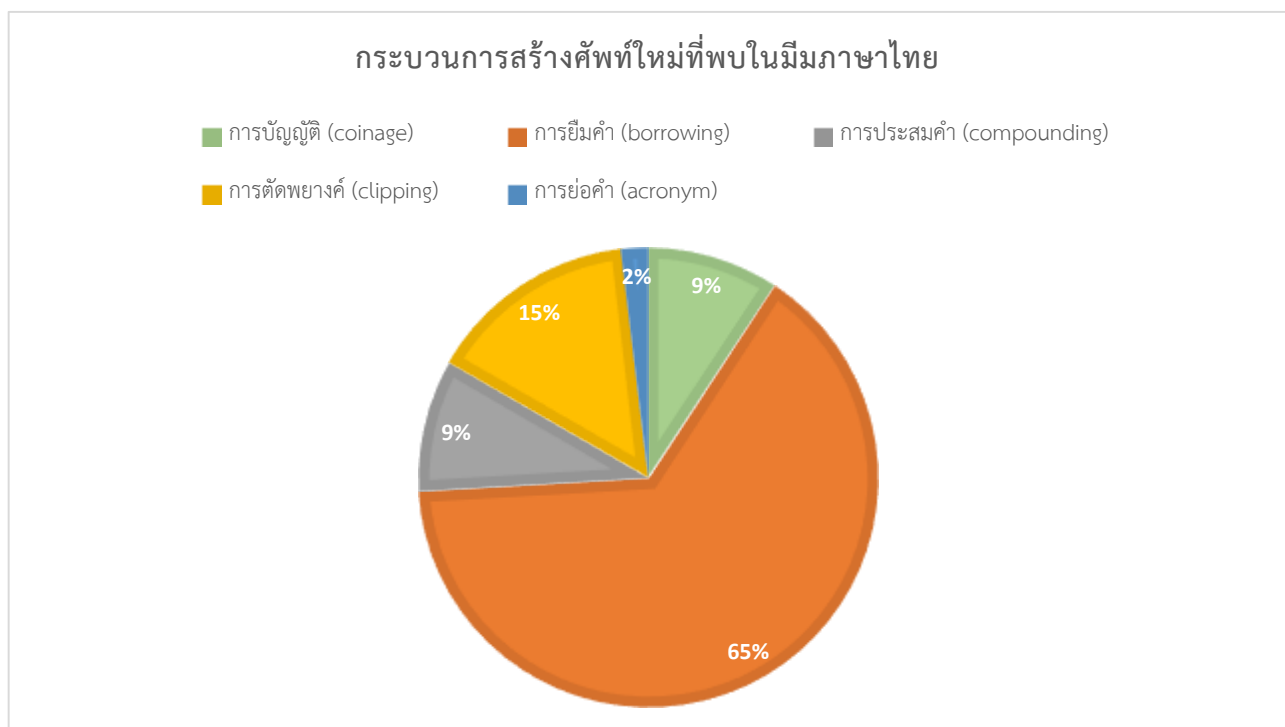
ตัวอย่างที่ 5

แอดเคาท์ มาจากคำว่า account แปลว่า น. บัญชีผู้ใช้

(Cambridge Dictionary, 2024)

จากบริบททางด้าน “แอดเคาท์” หมายถึง บัญชีผู้ใช้ในสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ต้องลงทะเบียนเป็นของตนเองเพื่อทำการลงชื่อเข้าใช้สื่อสังคมออนไลน์นั้น ๆ ได้

1.6 แผนภูมิสรุปกระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ที่พบในมีม



จากการวิเคราะห์ข้อมูลมีทั้งหมด ผู้วิจัยได้พบผลลัพธ์กระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ที่เป็นที่นิยมในการใช้สร้างมีมโดยคิดเป็นร้อยละดังต่อไปนี้

1. การยืมคำ คิดเป็นร้อยละ 65
2. การตัดคำ คิดเป็นร้อยละ 15
3. การบัญญัติคำ คิดเป็นร้อยละ 9
4. การประสมคำ คิดเป็นร้อยละ 9
5. การย่อคำ คิดเป็นร้อยละ 2

1.7 ตารางแสดงกระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ที่พบในมีม

กระบวนการสร้างศัพท์ใหม่	คำที่พบ
การยืมคำ	แอกเคาท์, เวอร์ชั่น, ไฮไลต์, วิดีโอคอล, เยส, โอเค, เจน, อินโทรเวิร์ต, มิลเลนเนียม, เอนเนอร์จี, ทรานซิสเตอร์, ฮีโร่, แบน, ไอดอล, จูราสสิก, โรเตอร์, เวลด์, ทวิต, มอนิ่ง, สตาร์ท, โค้ช, คีย์, แรร์, ไอเทม, กัปตัน, ไซต์, คิมีโนโตะ, โปสท, แชร์, ออนไลน์, คอนเทนต์, เปย์, ทัวร์, อิน, จูเนียร์, แอร์, สไลเดอร์
การตัดพยางค์	จารย์, เมกา, เฟซ, ออน, เน็ต, เจน, เมกา, เฟส, แอร์
การบัญญัติคำ	ดึกตอก, ยูทูบ, แม็ก, เน็ตฟลิกซ์, แกร็บ, มาม่า, ไอโฟน
การประสมคำ	ทัวร์ลง, ซุปเปอร์โซเยอร์, แก๊งคอลเซนเตอร์, สามก๊ีบ, เบาแสง, มีแสง
การย่อคำ	ตปท.

1.8 อภิปรายผลกระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ในมีม

จากการศึกษากระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ในมีมโดยใช้แนวคิดกระบวนการสร้างศัพท์ของยูล (Yule, 2010) ในการวิเคราะห์พบว่า การสร้างมีมในภาษาไทยมีการใช้กระบวนการสร้างศัพท์ใหม่ 5 กระบวนการโดยเรียงความนิยมจากมากไปน้อยได้แก่ การยืมคำ การตัดพยางค์ การบัญญัติคำ การประสมคำ และการย่อคำ

ในทางตรงกันข้าม ผลการวิเคราะห์ภาษาในงานวิจัยชิ้นนี้พบความแตกต่างจากแนวคิดกระบวนการสร้างศัพท์ของยูล กล่าวคือ การสร้างศัพท์ใหม่ในภาษาไทยมีความแตกต่างจากการสร้างศัพท์ในภาษาต่างประเทศเนื่องจากข้อมูลทั้งหมดไม่พบกระบวนการสร้างศัพท์ที่ในการสร้างมีภาษาไทยจำนวน 5 กระบวนการคือ การรวมคำ การสร้างย้อนกลับ การสร้างคำโดยใช้หน่วยศัพท์ และการตั้งชื่อตามผู้คิดค้นหรือสถานที่ต้นกำเนิดของสิ่ง ๆ หนึ่ง เนื่องจากลักษณะคำและไวยากรณ์ภาษาไทยมีรูปแบบที่แตกต่างจากคำในภาษาต่างประเทศจึงเป็นเหตุที่ไม่พบการสร้างคำจากบางกระบวนการ เช่น การสร้างย้อนกลับ หรือการสร้างคำโดยใช้หน่วยศัพท์ เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่พบในميم

2.1 การมีความหมายตรงกันข้าม (antonymy)



ภาพจากเพจ Meme Girls Thailand

ตัวอย่างที่ 6

คำว่า “ใบดำ” มีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “ใบแดง” โดยมีความเชื่อมโยงกันในเรื่องผลลัพธ์

ใบดำ หมายถึง น. ใบสลากที่จัดไว้ให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อเข้ารับราชการทหารจับ ผู้ที่จับได้ใบดำไม่ต้องเป็นทหาร

ใบแดง หมายถึง น. ใบสลากที่จัดไว้ให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อเข้ารับราชการทหารจับ ผู้ที่จับได้ใบแดงต้องเป็นทหาร

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

จากถ้อยคำ “อย่าเรียนในสาขาที่ประเทศไม่ต้องการ เพราะเธอจะตกงานและอดตาย มาจับใบดำใบแดงไป” มาจากสถานการณ์ที่ผู้จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหางานทำไม่ได้เนื่องจากการศึกษาในวิชาสาขาของบุคคลดังกล่าวไม่ตรงกับความต้องการของบริษัทต่าง ๆ แต่ทางรัฐบาลกลับเชิญชวน

ให้บุคคลที่ไม่มีงานทำมาคัดเลือกการเกณฑ์ทหารเพราะการเป็นทหารเกณฑ์ไม่มีการกำหนดสาขาที่บุคคลหนึ่ง ๆ ได้จบการศึกษา

2.2 การพ้องความหมาย (synonymy)



ภาพจากเพจ Meme Girls Thailand

ตัวอย่างที่ 7

คำว่า “โทก” และ คำว่า “ต่อแหล” มีความหมายพ้องกันว่า ก. จงใจกล่าวคำที่ไม่จริง, พูดปด, พูดเท็จ

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

จากมีมข้างต้น มีการใช้คำที่มีความหมายพ้องกันจำนวน 2 คำวางต่อกันเพื่อเพิ่มระดับความรุนแรงของการใช้คำไม่สุภาพรวมถึงการจำลองการสื่ออารมณ์ให้เหมือนกับการพูดคุยแบบต่อหน้า

2.3 การเป็นส่วนประกอบ (meronymy)



ภาพจากเพจเฮ้ย นีมันตัดต่อชัด ๆ V2

ตัวอย่างที่ 8

คำรวม: ร่างกายของสัตว์

คำส่วนประกอบ: 1. หัว 2. หาง

จากถ้อยคำ “เป็นหัวหมาดีกว่าหางราชสีห์” มาจากบุคคลทางการเมืองท่านหนึ่งซึ่งมีความหมายว่า การเป็นผู้นำที่ไม่มีอำนาจดีกว่าการเป็นลูกน้องที่ทำตามคำสั่งผู้ที่มีอำนาจ เพราะว่าหัวเป็นส่วนที่บรรจุสมองซึ่งเป็นอวัยวะที่สามารถสั่งการอวัยวะอื่นในร่างกายรวมไปถึงหาง

2.4 การจัดกลุ่ม (hyponymy)



ภาพจากเพจเฮ้ย นีมันตัดต่อชัด ๆ V2

ตัวอย่างที่ 9

คำแม่กลุ่ม: เหล่าทัพของทหาร

คำลูกกลุ่ม: 1. ทร. (ทหารเรือ) 2. ทบ. (ทหารบก) 3. ทอ. (ทหารอากาศ)

จากถ้อยคำ “เฮล ลาซาต้า” มีการดัดแปลงมาจากภาพยนตร์เรื่อง “Captain America: The Winter Solider” ซึ่งมีวิธีการแสดงความเป็นหมู่เหล่าคือ “Hail Hydra” ผู้สร้างมีมจึงนำเนื้อเรื่องดังกล่าวมาล้อเลียนในทางตรงกันข้ามเนื่องจากในขณะนั้นมีข่าวการต่อต้านของกองทัพทหารทหารต่อบริษัทลาซาต้า (Lazada)

2.5 การพ้องรูป (homonymy)



ภาพจากเพจ Bobby

ตัวอย่างที่ 10

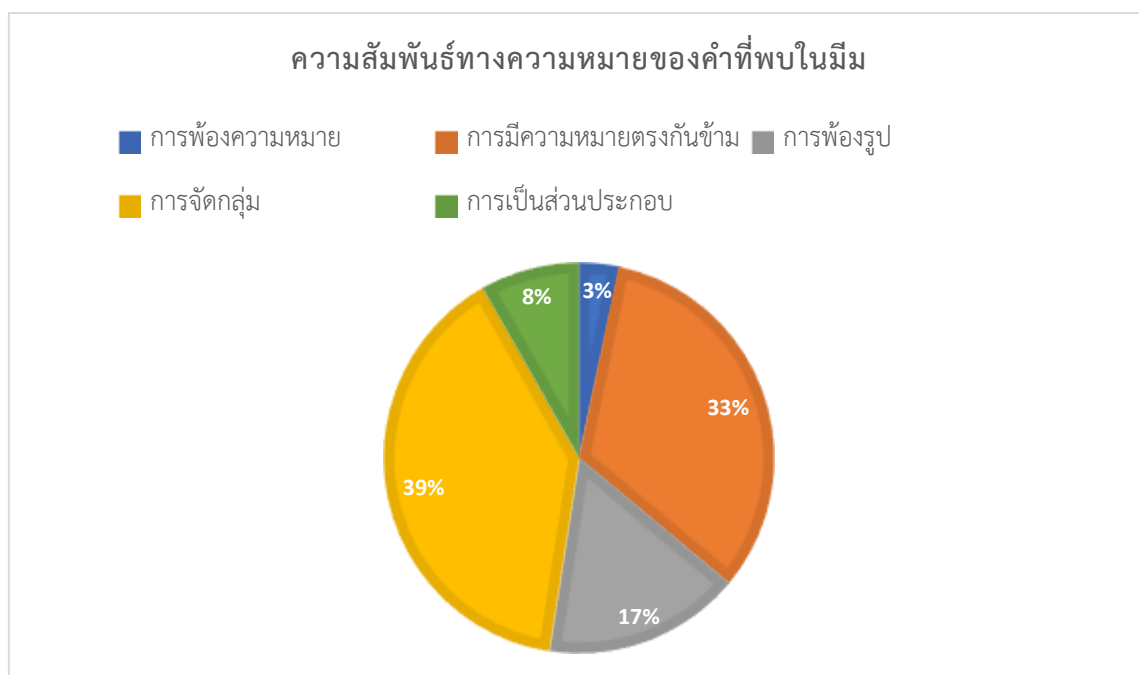
คัน (1): หมายถึง น. ลักษณะนามเรียกรถหรือของที่มีด้ามถือบางอย่าง

คัน (2): หมายถึง ก. อาการที่รู้สึกให้อยากเกา

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

จากถ้อยคำข้างต้น “มีเงิน 6-7 แสน ถ้ามีงซื้อรถมีจะได้แค่คันเดียว แต่ถ้าซื้อหมาขี้มีงจะได้หลายคัน” เป็นการอ้างถึงจำนวนของสิ่ง 2 ชนิดที่จะได้รับหากใช้เงินจำนวน 6-7 แสนบาทซื้อ นั่นก็คือ รถ จำนวน 1 คัน และ หมาขี้มีงจำนวนหลายตัว นอกจากนี้ หมาขี้มีงเป็นพืชไม้เถาชนิดหนึ่งซึ่งมีหนามที่สามารถทำให้ผู้สัมผัสเกิดอาการคันได้ ผู้สร้างมีมมีจุดประสงค์ที่จะบอกว่าการสัมผัสคันหมาขี้มีง 1 ต้น ทำให้เกิดอาการคันได้ และการสัมผัสคันหมาขี้มีงหลาย ๆ ต้น ก็จะทำให้เกิดอาการคันเพิ่มมากขึ้น

2.6 แผนภูมิสรุปการแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่พบในมีม



จากการวิเคราะห์ข้อมูลมีมทั้งหมด ผู้วิจัยได้พบผลลัพธ์จำนวนความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่พบในมีมโดยคิดเป็นร้อยละดังต่อไปนี้

1. การจัดกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 39
2. การมีความหมายตรงกันข้าม คิดเป็นร้อยละ 33
3. การพ้องรูป คิดเป็นร้อยละ 17
4. การเป็นส่วนประกอบ คิดเป็นร้อยละ 8
5. การพ้องความหมาย คิดเป็นร้อยละ 3

2.7 ตารางแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่พบในมีม

ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ	คำที่พบ
การจัดกลุ่ม	ทร.-ทบ.-ทอ. รสนา-ซัซชาติ นักกีฬา-กรรมการ-เด็กเก็บบอล-ผู้จัด-สปอนเซอร์ หมา-แมว หมา-ราชสีห์ หลุยส์-แอร์เมส-ชาแนล-ดิวอร์ ฝรั่งเศส-อังกฤษ-จีน

	ชุดกิโมโน-ชุดคลุมอาบน้ำ
การมีความหมายตรงกันข้าม	เผด็จการ-ประชาธิปไตย ใบดำ-ใบแดง โน้น-นี้ บวช-สึก ถาม-ตอบ น้ำร้อน-น้ำเย็น ขึ้น-ลง ปีเก่า-ปีใหม่ มีส่วน-ส่วนเกิน ผมยว-ผมสั้น
การพ้องรูป	คัน (น.)-คัน (ก.) ผม (ส.)-ผม (น.) ได้ (ก.)-ได้ (ก.) รวบ (ก.)-รวบ (ก.) หลง (ก.)-หลง (ก.)
การเป็นส่วนประกอบ	หัว-หาง ต้นปี-กลางปี-ปลายปี
การพ้องความหมาย	โกหก-ต่อแผล

2.8 อภิปรายผลความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในมีม

จากการศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในมีมโดยใช้ทฤษฎีอรรถศัพท์ของครูซ (Cruse, 1986) พบว่า การใช้คำในมีมในภาษาไทยแสดงความสัมพันธ์ทางความหมาย 5 ลักษณะ ซึ่งสามารถเรียงความนิยมจากมากไปน้อยได้แก่ การจัดกลุ่ม การมีความหมายตรงกันข้าม การพ้องรูป การเป็นส่วนประกอบ และการพ้องความหมาย ในทางตรงกันข้าม จากการนำทฤษฎีอรรถศัพท์ของครูซ มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยไม่พบความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ใช้ในมีมภาษาไทย ได้แก่ การมีหลายความหมาย ยิ่งไปกว่านั้น ผู้วิจัยยังพบว่า ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ปรากฏในมีมเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจในการเลือกใช้คำที่มีความหมายสัมพันธ์กันซึ่งเป็นการบ่งบอกความนิยมของลักษณะการใช้ภาษาไทยในปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญ

สรุป

การศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในมีมทำให้พบว่า มีมเป็นวัฒนธรรมทางการสื่อสารในช่องทางออนไลน์ที่เป็นที่นิยมอย่างมากและมีการใช้อย่างแพร่หลาย การใช้มีมมีจุดประสงค์เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือส่งต่อข้อมูลระหว่างมนุษย์ดังเช่นการสนทนาแบบต่อหน้า ภาษาในมีมจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพฤติกรรมของมนุษย์และทำให้เห็นถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่ในการสื่อสารออนไลน์ วัฒนธรรมดังกล่าวถูกสร้างขึ้นด้วยกลวิธีที่น่าสนใจในทั้งในด้านการสร้างศัพท์ใหม่และยังทำให้เห็นความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในเชิงอรรถศัพท์ มีมจึงเป็นการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่มีความสำคัญเพราะภาษาในมีมนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งตามความนิยมของสังคม เนื่องด้วยมีมถูกสร้างขึ้นเป็นจำนวนมากอยู่ตลอดเวลาและมีการส่งต่อกันอย่างแพร่หลายอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรมและพฤติกรรมของการสื่อสารออนไลน์ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ อีกทั้ง การส่งต่อมีมข้ามวัฒนธรรมทำให้ลักษณะภาษาที่ใช้ในมีมเกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างน่าสนใจยิ่งขึ้น ดังนั้น มีมจึงเป็นหลักฐานสำคัญที่เป็นรูปธรรมทางภาษาที่ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของลักษณะภาษาในทางภาษาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- สำนักราชบัณฑิตยสภา. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. เอพิช อินเทอร์เน็ตกรุ๊ป จำกัด.
- Blackmore, S., Dugatkin, L. A., Boyd, R., Richerson, P. J. & Plotkin, H. (2000). The power of memes. *Scientific American*, 283(4), 64-73.
- Bruns, A. (2017). Blog. In: Turner, B. S. (ed.). *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social Theory* (pp. 1-3). Hoboken: John Wiley & Sons, Ltd.
- Cambridge Dictionary. (n.d.). <https://dictionary.cambridge.org>
- Cruse, D. A. (1986). *Lexical Semantics*. New York: Cambridge University Press.

- Davison, P. (2012). The language of internet memes. In: Mandiberg, M. (ed.). *The Social Media Reader* (pp. 120-134). New York: New York University Press.
- Dawkins, R. (1976). *The Selfish Gene*. Oxford: Oxford University Press.
- Eco, U. (1979). *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*. Bloomington: Indiana University Press.
- Grundlingh, L. (2017). Meme as speech acts. *Social Semiotics*, 28, 147-168.
- McCulloch, G. (2019). *Because Internet: Understanding the New Rules of Language*. New York: Riverhead Books.
- Oliveira, H. G., Costa, D. & Pinto, A. M. (2016). One does not simply produce funny memes! – Explorations on the automatic generation of internet humor. *Proceedings of the Seventh International Conference on Computational Creativity*, 238-245.
- Punke, J. & Butler, E. (2019). Do me syntax: Doggo memes, language games and internal structure of English. *Ampersand*, 1-9.
- Shifman, L. (2013). Memes in a digital world: reconciling with a conceptual troublemaker. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 18, 362-377.
- Yule, G. (2010). *The Study of Language*. (4th ed.). New York: Cambridge University Press.